

Metodika hrvatskoga jezika

Metodika 16
Vol. 9, br. 1, 2008, str. 29-38
Pregledni rad
Primljeno: 27.07.2007.

JEZIČNO TESTIRANJE HRVATSKOG JEZIKA KAO STRANOG/DRUGOG¹

Vesna Požgaj Hadži*, Tatjana Balažić Bulc* i Ina Ferbežar**

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, Odsjek za slavistiku

**Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, Centar za slovenski kao drugi/strani jezik, Odsjek za slovenistiku

Sažetak – U komunikacijskome pristupu učenju/nastavi jezika dvije su mogućnosti provjeravanja jezičnoga znanja: neformalno – u komunikaciji s izvornim govornicima (posebno ako je riječ o drugome jeziku) ili formalno – jezičnim testiranjem. Zbog novih društvenih potreba sredinom 90-ih godina prošloga stoljeća potonjoj smo temi pristupili na Odsjeku za slavistiku Filozofskog fakulteta u Ljubljani. Nakon teorijskoga okvira o mjerenju jezičnoga znanja (riječ je o karakteristikama jezičnih testova i konceptu autentičnosti u testiranju) u radu se predstavlja jezično testiranje za slovenski jezik u sklopu Centra za slovenski kao drugi/strani jezik i jezično testiranje za hrvatski jezik u sklopu Odsjeka za slavistiku. Naša iskustva, a naročito iskustva Centra za slovenski jezik kao drugi/strani, koji na tom području ima 15-godišnju tradiciju, mogu biti od velike pomoći pri uspostavljanju državnog sustava certificiranja hrvatskog jezika kao stranog/drugog.

Ključne riječi: autentičnost u testiranju, hrvatski jezik kao strani, jezični testovi, slovenski jezik kao strani

¹ Tema je predstavljena na Četvrtom međunarodnom slavističkom kongresu u Varaždinu i Čakovcu, 5–8. rujna 2006. Ovdje je dopunjena i proširena.

1. UVOD

Hrvatska jezična politika još uvijek dovoljno ne raspravlja o važnom strateškom pitanju: kako predstaviti hrvatski jezik u EU². Iako je 2005. godine održan prvi skup o hrvatskom jeziku kao drugom i stranom jeziku – HIDIS (Gulešić-Machata i dr., 2006), a 2007. godine najavljen drugi te objavljena prva monografija o toj temi (Jelaska i sur., 2005), još uvijek ne postoji sustavan koncept hrvatskog jezika kao stranog/drugog. Mnoga se pitanja rješavaju stihijski ili ostaju otvorenima i neriješenima, kao npr. jedna od glavnih tema evropske jezične politike – provjeravanje i ocjenjivanje znanja nacionalnih jezika. U prvome dijelu rada predstavljamo teorijski okvir o mjerenju jezičnoga znanja i govorimo o jezičnim testovima i autentičnosti u jezičnome testiranju. Budući da Slovenija na području jezičnoga testiranja ima 15-godišnju tradiciju, cilj je drugoga dijela rada predstaviti jezično testiranje slovenskog i hrvatskog jezika te predložiti korake u uspostavljanju hrvatskog državnog sustava certificiranja stranih jezika, s posebnim osvrtom na hrvatski jezik.

2. MJERENJE JEZIČNOGA ZNANJA: TEORIJSKI OKVIR

Kada se bavimo pitanjem mjerenja/provjeravanja jezičnoga znanja, prvo moramo oblikovati model koji će nam poslužiti kao ishodište za takvo mjerenje. Odgovarajućim modelom može biti model komunikacijske kompetencije u stranom/drugom jeziku. U literaturi se pojavljuje niz definicija komunikacijske kompetencije, naročito na području jezičnoga testiranja (Bachman, 1990, Alderson i dr., 1995, Bachman i Palmer, 1996); u hrvatskoj literaturi npr. Mihaljević-Djigunović (1998)³ ili u slovenskoj Febežar (1999)⁴. Jednostavnu definiciju **komunikacijske kompetencije** mogli bismo sažeti ovako: ona je "apstraktan" sustav pravila i različitih kompetencija (npr. gramatičke, leksičke, strateške, sociokulturne itd.) koje su bez stvarnih okolnosti samo potencijalna kompetencija govornika. To znači da realizaciju komunikacijske kompetencije pratimo tek u

² V. o tome članak M. Bratanić (2007) *Je li hrvatski spreman za EU* i izlaganje D. Škiljana i V. Erdeljac s naslovom *Hrvatski na pragu Evropske unije* na 21. međunarodnom znanstvenom skupu HDPL-a *Jezična politika i jezična stvarnost*, Split, 24–26. 5. 2007. Nedavno se "probudila" i HAZU upozorivši da bi "Hrvatska mogla ući u EU bez svoga jezika, odnosno da će zemlje zapadnog Balkana u EU morati koristiti jedan, zajednički jezik." (...) Akademici smatraju da se treba "odlučno usprotiviti pokušaju da se Hrvatima u ime europske slobode za sve narode opet nametne jaram nekoga zajedničkog i jedinstvenog jezika". http://www.jutarnji.hr/dogadjaji_dana/clanak/art-2007,5,31,HAZU_jezik,76610.jl

³ Pod pojmom komunikacijske kompetencije autorica podrazumijeva posjedovanje jezične, sociolingvističke i strateške kompetencije.

⁴ Za razliku od Mihaljević-Djigunović Febežar govori o komunikacijskoj kompetenciji koju čine jezična kompetencija, strateška kompetencija i tzv. psihofiziološki mehanizmi te predlaže uvođenje pojma dijaloške kompetencije, odnosno proširivanje pojma komunikacijske kompetencije s međukulturnim sporazumijevanjem. Jezičnu kompetenciju autorica dijeli na: a) organizacijsku: gramatičku i tekstnu te b) pragmatičku: ilokucijsku i sociolingvističku.

konkretnoj komunikacijskoj situaciji koja se odražava jezičnom upotrebom, odnosno jezičnom produkcijom – u stručnoj je literaturi nazivamo **jezičnom performansijom**⁵. Performancija je naime “vidljiva” i mjerljiva; samo zahvaljujući konkretnoj performansiji možemo zaključivati o “apstraktnoj” kompetenciji.

2.1. Jezični testovi

Postavlja se pitanje kako takvu kompetenciju odnosno performansiju mjeriti? U svakodnevnom životu to ne predstavlja problem: za svakoga tko s određenim jezikom preživi (a da ne ostane gladan i žedan), može se reći da jezik zna. Međutim, bilo bi doista nepraktično osobe čiju bismo jezičnu kompetenciju željeli izmjeriti “pratiti” u njihovim svakodnevnim (jezičnim) postupcima – u svakome slučaju to bi zaista bilo autentično (o autentičnosti bit će riječi u nastavku rada). Zbog toga su zasada najpraktičniji mjerni instrumenti jezične performancije jezični testovi. Međutim, oni su problematični prije svega zbog dvaju razloga: a) ne mogu u cijelosti izmjeriti jezičnu kompetenciju govornika, već mjere samo njezine omeđene i mjerljive dijelove, npr. leksik, gramatičke strukture, poznavanje pravila itd. i b) testovi mjere i posebne kompetencije koje s jezičnom kompetencijom nemaju dosta zajedničkoga; uspjeh na testu, naime, zavisi i od niza drukčijih i specifičnih spretnosti često sličnijih onima pri rješavanju križaljki, zagonetki i sl. U tom slučaju govorimo o **testnoj performansiji** koja iz već prije navedenih razloga ne pokazuje uvijek stvarnu jezičnu kompetenciju pojedinca.

Kao što smo već naglasili, zasada je jezični test najupotrebljivija i najsigurnija metoda mjerenja jezične kompetencije. Naravno, samo ako je test izrađen prema odgovarajućim kriterijima. Kakav će biti test, ovisi o mnogočemu; prije svega o tome što želimo mjeriti (u tekstologiji govorimo o valjanosti testa), odnosno u vezi s tim koju informaciju trebamo. Jednostavno rečeno, test je zapravo neka vrsta pitanja: samo na ono pitanje koje je pravilno postavljeno, dobit ćemo željeni odgovor.

Valjanost je dakle najznačajnija metrijska karakteristika testa; međutim kod izrade testova treba uzeti u obzir i mnoge druge zahtjeve. Tako npr. prije nego krenemo u izradu testa, treba točno znati kakva je **namjena** testa i koga ćemo testirati (**ciljna publika**). Ako npr. mjerimo jezičnu kompetenciju početnika, test mora biti prilagođen početnicima. Isto tako treba uzeti u obzir dob – test za djecu bit će drukčiji od onoga za odrasle. Ako je naša namjena svrstavanje po stupnjevima znanja, test će biti drukčiji od onoga kojim se mjeri uspješnost sudionika određenoga jezičnog tečaja; ili npr. test za mjerenje opće jezične kompetencije bit će drukčije izrađen od testa kojim mjerimo specifična znanja (npr. stručnoga

⁵ U hrvatskom se jeziku za engleski termin *performance* koristi uglavnom termin *jezična produkcija*, koji nažalost ne pokriva i drugo značenje engleskog termina, tj. recepciju (v. npr. CEF 2005). Naime, *performancija* znači i produkciju i recepciju; zbog toga smo se odlučili za termin *jezična performansija*. Termin koristi i Rosandić (v. www.vjesnik.hr/html/2003/05/09), koji u članku navodi i definiciju *jezične performancije* po N. Chomskom: “empirijski dohvatljiva veličina, ponašanje koje se može zapažati, uporaba jezika, govor”.

jezika). Nadalje, test mora biti izrađen tako da bude bar približno **objektivan** i **osjetljiv**, to znači da razdvaja bolje od slabijih ispitivača. Konačno, test mora uvijek dati iste rezultate bez obzira na to tko će ga i koliko puta ocjenjivati i bez obzira na to koliko će ga puta rješavati ista osoba – pouzdanost testa. O pouzdanosti dakle govorimo kod ocjenjivanja koja posebice dolazi do izražaja kod većeg broja testiranja, a odražava se u skladnosti među ocjenjivačima i pouzdanosti ocjenjivača, što je naročito važno kod ocjenjivanja produktivnih dijelova testa.

2.2. Autentičnost u jezičnome testiranju

Suvremeni pristup jezičnome testiranju traži – isto što vrijedi i za učenje/poučavanje jezika – uzimanje u obzir **komunikacijske metode** pri izradi testova. To znači da testovi moraju biti izrađeni tako da kod ispitivača izazovu “autentičnu” jezičnu upotrebu, odnosno takvu jezičnu performanciju koja je karakteristična za netestne situacije. **Autentičnost** je u jezičnome testiranju izuzetno značajan koncept koji se odnosi ne samo na tekstove koji su uključeni u testove, već i na zadatke u testu kojima se provjerava jezična kompetencija; te na kraju, ali ne manje važno, i na testnu performanciju, dakle na to kako se na određeni konkretni zadatak odaziva ispitivač.

Kada govorimo o autentičnosti tekstova, ne mislimo samo na tzv. izvorne tekstove, dakle tekstove koje su pisali npr. domaći govornici određenoga ciljnog jezika ili su u ciljnu jezik prevedeni za domaće govornike. Pitanje izvornosti ovdje je potrebno proširiti i na pitanje relevantnosti tekstova za ciljnu publiku; sasvim je jasno da odraslim ispitivačima “nudimo” drukčije tekstove nego djeci (npr. potonje testove opremit ćemo s puno slikovnoga gradiva), početnicima drukčije nego naprednima itd. A često se međutim na to zaboravlja. Tako je npr. napisati molbu autentičnije od pisanja sastavka; ili odgovor na pitanje autentičniji je od biranja odgovora među trima ili više mogućnosti.

Želimo li “izazvati” autentičnost, tj. tipičnu jezičnu upotrebu koja je karakteristična i za netestne situacije, moramo uzeti u obzir, kao što smo već rekli, s jedne strane za ciljnu publiku relevantne tekstove, s druge strane zadaci kojima mjerimo jezičnu upotrebu moraju biti napravljeni prema određenim kriterijima. Ispitivačima je treba postaviti zadatak, odnosno postaviti ih u takvu situaciju u kojoj će imati mogućnosti odazvati se odgovorom koji je tipičan, uobičajan, dakle autentičan – bez obzira je li riječ o tekstnim ili netekstnim odgovorima (u engleskome takav tip zadatka nazivamo *task-based*, u slobodnome prijevodu zadaci usmjereni jezičnome ponašanju⁶). Kakvi bi dakle morali biti zadaci u jezičnim testovima i da li uopće (eksplicitno) provjeravati gramatiku – otvorena su pitanja na koja ovdje samo upozoravamo.

⁶ Termin još nije preveden na hrvatski jezik. Zahvaljujemo na informaciji Jeleni Mihaljević Djigunović koja je predložila prijevod ‘zadaci koji podrazumijevaju rješavanje (nejezičnog) problema’ ili ‘zadaci usmjereni na sadržaj’ i napomenula da je u sklopu doktorskoga studija glotodidaktike planiran kolokvij o terminologiji na kojem će se pokušati riješiti neki od mnogih glotodidaktičkih terminoloških problema.

Naveli smo nekoliko temeljnih pristupa koje bi pri svome odgovornom radu morali uzeti u obzir autori jezičnih testova. Ne smije se međutim zaboraviti da kod pripreme testova treba uzeti u obzir i niz drugih posebnosti koje uopće nismo ni spomenuli, npr. pitanje ocjenjivanja, odnosno mjerila za ocjenjivanje i vrednovanje rezultata. Problematika ocjenjivanja naime toliko je kompleksna da traži poseban rad.

Možemo zaključiti da izrada testova – i to ne samo jezičnih – mora biti izuzetno dobro promišljena jer njihovi rezultati manje ili više odlučuju o kandidatu; često npr. od rezultata testa može zavisiti hoće li ili neće neka osoba dobiti odgovarajući posao. Kada je riječ, kao u ovome radu, o formalnom provjeravanju i ocjenjivanju znanja, odnosno o javnom sustavu certificiranja, takve su odluke takoreći i sudbinske za razliku od manje formalnog ili čak neformalnog provjeravanja uspješnosti za vrijeme učenja i poučavanja jezika.

3. JEZIČNO TESTIRANJE U SLOVENIJI

3.1. Slovenski jezik – Centar za slovenski kao drugi/strani jezik (CSD/SJ)

Jezično testiranje i certificiranje slovenskog kao drugog/stranog jezika ima tradiciju koja je stara toliko koliko i slovenska država. S obzirom na to da je posljednjih godina provjeravanje znanja nacionalnih jezika jedna od najaktualnijih tema evropske jezične politike, jezično je testiranje postalo glavnom istraživačkom temom i u Centru za slovenski kao drugi/strani jezik Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, (www.centerslo.net), konkretnije u jednom od njegovih programa – Ispitnom centru (IC).⁷

U Republici Sloveniji službena listina o znanju stranih jezika dodjeljuje se na osnovi vanjskoga provjeravanja znanja po javno važećim obrazovnim programima. Takav je sustav uveden za različite strane jezike; središnja ustanova koja “pokriva” to područje jest Državni ispitni centar – RIC, (www.ric.si), a svi javno važeći programi dostupni su u *Programoteci* na internetskoj stranici www.acs.si. Tako je i s programom slovenski jezik kao strani, koji je u nadležnosti CSD/SJ. Riječ je dakle o državnome sustavu certificiranja⁸ koje postavlja sve one koji se u CSD/SJ bave tom temom, prije svega istraživanjima na području jezičnoga testiranja, izradom testova i cijelim postupkom izvođenja testiranja, pred značajne zadatke jezičnoga planiranja u Sloveniji. U sklopu CSD/SJ 2000. godine bio je pripremljen trostupanjski standardizacijski dokument – obrazovni program *Slovenski za strance* (Ferbežar, Pirih Svetina, 2002), koji detaljno određuje standarde na tri razine znanja slovenskoga kao drugog/stranog jezika, formalno nazvane osnovnom, srednjom i visokom razinom. Program je zasnovan na komunikacijskim

⁷ O povijesti certificiranja u Republici Sloveniji v. Ferbežar, Pirih Svetina 2004a.

⁸ Godine 1994. Vlada RS imenovala je CSD/TJ stručnom komisijom nadležnom za provjeravanje znanja slovenskog kao stranog jezika (Uradni list RS, br. 47/1994).

načelima učenja i provjeravanja jezičnoga znanja, zato sve tri razine uzimaju u obzir govornika i razinu njegove samostalnosti pri komunikaciji na slovenskom jeziku.⁹ Program omogućava kandidatima izbor ispita na određenoj razini s obzirom na njihove potrebe, posebice formalne (tako je npr. za dobivanje slovenskog državljanstva potrebna potvrda o znanju slovenskoga na osnovnoj razini; za upis na slovenske fakultete srednja razina, a za dobivanje npr. posla liječnika najviša razina, što je tražila Gospodarska komora Slovenije). Razine su programa i međunarodno usporedive; na šestostupanjskoj ljestvici Vijeća Evrope osnovna je razina usporediva sa stupnjem B1, srednja sa stupnjem B2 i visoka sa C1. Ti testovi međutim još nisu kalibrirani jer na slovenski jezik još uvijek nije preveden *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje* (nadalje u tekstu *Okvir*). Jedino je u tom segmentu Hrvatska u prednosti jer je objavila taj dokument 2005, o čemu će biti riječi kasnije¹⁰.

15-godišnje iskustvo IC na području provjeravanja jezičnoga znanja slovenskog jezika rezultiralo je i povezivanjem sa sličnim evropskim ustanovama; tako je Sveučilište u Ljubljani, odnosno IC kao njezin predstavnik od 2000. godine član Udruge jezičnih ispitnih centara u Evropi (*ALTE: Association of Language Testers in Europe*, www.alte.org) – jedne od najutjecajnijih organizacija na tom području.

Centar preko udruženja ALTE usklađuje standarde testiranja slovenskog jezika kao stranog s međunarodnim standardima i mjerilima te na osnovi zajedničkih pristupa nastoji internacionalizirati postojeći sustav certificiranja. Posljednjih je godina napravljen velik korak na tom području, i to u sklopu Socratesovog projekta *Lingua 2 TiPS (Testing in Polish and Slovene, Testiranje v poljščini in slovenščini)*, u kojemu je oblikovano pet dokumenata, odnosno priručnika s područja učenja i testiranja slovenskog jezika: *Pojmovnik s područja jezikovnega testiranja* (Ferbežar i dr., 2004b), *Kontrolni vprašalniki za opis in razvoj jezikovnih izpitov in testnih nalog : slovenska verzija* (Ferbežar i dr., 2004c), *Priročnik za avtorje testnih gradiv verzija* (Ferbežar i dr., 2004c), *Opisi ravni znanja : the ALTE can do statements – Slovene version* (Pirih Svetina i dr., 2004a), *Preživetvena raven v slovenščini = Breakthrough level Slovene* (Pirih Svetina i dr., 2004b).

Spomenimo na ovome mjestu i neke druge aktivnosti IC koje su također manje-više povezane s testiranjem slovenskoga kao drugog/stranog jezika: to je izrada zbirke testova namijenjenih pripremama za ispite iz znanja slovenskoga na osnovnoj, srednjoj i visokoj razini (Ferbežar i Petric 2006; Pirih Svetina i Ferbežar, 2006; Ferbežar i Pirih Svetina, 2006), Gruntvigov projekt SPICES, kojim IC “ula-

⁹ To na osnovnoj razini znači samostalnost kod sporazumijevanja u rutinskim zadacima koje svakodnevno obavljamo privatno ili javno; na toj su razini naglašene receptivne jezične djelatnosti. Na srednjoj je razini govornik samostalan i kod govorenoga i pisanoga sporazumijevanja, čak i u nepredviđenim okolnostima. Na visokoj se razini očekuje potpuna neovisnost i stvaralaštvo u upotrebi jezika.

¹⁰ U hrvatskoj se literaturi za taj dokument pojavljuje i kratica CEF (v. Passini, Juričić 2005a, 2005b) prema *Common European Framework*. U ovome radu koristimo kraticu *Okvir* (2005), koja se upotrebljava u dokumentu prevedenom na hrvatski.

zi” u izuzetno aktualno područje integracija, izrada banke zadataka CSD/SJ na osnovi statističkih analiza postojećih testova te brojna druga istraživanja (npr. sociolingvistička istraživanja međujezika i dr.) koja su zapravo nužni uvjet za daljnji stručni razvoj ovoga područja.

3.2. Hrvatski jezik – Odsjek za slavistiku Filozofskoga fakulteta u Ljubljani

Na Filozofskom fakultetu u Ljubljani mogu se polagati ispiti iz znanja različitih jezika¹¹, a dobivene potvrde kandidati koriste u različite svrhe (najčešće za upis na poslijediplomski studij, za određeni posao, dobivanje stipendije itd.). U bivšoj Jugoslaviji, kada je (srpsko)hrvatski jezik u Sloveniji imao status rezervnoga koda (Požgaj Hadži i Balažić Bulc, 2005), kandidata za polaganje ispita iz srpskohrvatskog jezika na ljubljanskom Filozofskom fakultetu bilo je malo; najčešće su to bili dopisnici slovenskoga radija i televizije koji su odlazili u bivše jugoslavenske centre. Nastankom novih država nastaju novi standardni jezici koji u Sloveniji dobivaju drukčiji status – postaju stranim jezicima. Tu činjenicu, naročito od sredine 90-ih godina prošloga stoljeća, potvrđuje sve veći broj kandidata¹² za ispite iz znanja hrvatskog i ispite iz znanja srpskog jezika.¹³ Osim većeg broja kandidata na reorganizaciju ispita “prisilila” su nas još najmanje dva važna razloga: a) specifičan položaj nekadašnjeg srpskohrvatskog u Sloveniji (bio je obaveznim predmetom u osnovnoj školi do šk. god. 1992/93, ali i prisutan u medijima, a naročito u raznovrsnoj literaturi); b) uvriježeno (pogrešno) mišljenje da svatko “naš” jezik zna i da je na taj način najlakše doći do potvrde o znanju jezika. Zbog toga, kao i zbog činjenice da je riječ o srodnim jezicima, na Katedri za hrvatski i srpski jezik Odsjeka za slavistiku Filozofskog fakulteta u Ljubljani (www.slavistika.net) prihvatili smo se sredinom 90-ih godina prošloga stoljeća reorganizacije ispita: izrade novih testova, vodiča za polaganje ispita (Požgaj Hadži i Balažić Bulc, 2004) i organiziranja tečajeva za polaganje ispita. Zbog specifičnoga položaja susjednog i srodnog jezika odlučili smo da se ispit iz znanja hrvatskoga jezika (i ispit iz znanja srpskog jezika) polaže samo na visokoj razini (C1). Ispit je dakle prilagođen evropskim standardima znanja i zasada smo jedina ustanova u Sloveniji gdje se on može polagati; osim toga postali smo i jedinim jezikom (osim slovenskoga) na Filozofskom fakultetu u Ljubljani koji već ima standardizirane testove.¹⁴

¹¹ Ispit je obično usmeni; kandidat donese na ispit svoj članak/knjigu ili profesor odabere tekst koji je ishodište za usmeni ispit iz određenog jezika kao stranog.

¹² Velika je navala kandidata bila sredinom 90-ih godina prošloga stoljeća, kada su turističke agencije u Sloveniji za svoju registraciju trebale potvrde da njihovi namještenici znaju najmanje dva strana jezika.

¹³ Zasada imamo organizirani ispit iz znanja hrvatskoga i ispit iz znanja srpskoga jezika. U budućnosti bi trebalo riješiti i problem bosanskog i crnogorskog jezika.

¹⁴ Trenutačno se na Filozofskom fakultetu u Ljubljani izrađuju javno važeći obrazovni programi za različite strane jezike na osnovi *Okvira* koji će postati osnova za jezično testiranje i certificiranje.

Kandidati koji žele polagati ispit iz znanja hrvatskog jezika na visokoj razini mogu dobiti sve potrebne informacije u vodiču (Požgaj Hadži i Balažić Bulc, 2004): od toga kakvo se znanje jezika očekuje na visokoj razini do toga kako izgleda ispit i kako se ocjenjuje. Nakon informacija o samome ispitu vodič sadrži poglavlje *Iz hrvatske gramatike* te dva aktualna poglavlja s vježbama (o odnosu hrvatskoga i srpskoga te hrvatskoga i slovenskoga jezika) koja će kandidatima pomoći u predusretanju i otklanjanju tipičnih interferencijskih pogrešaka. Na kraju vodiča nalaze se uzorci testova s rješenjima, osnovnom dodatnom literaturom i rječnikom lingvističkih termina prevedenim na slovenski jezik koji će kandidatima omogućiti lakše snalaženje u vodiču.

Svjesni smo činjenice da bi se naša katedra trebala aktivnije baviti problemima certificiranja hrvatskoga jezika; ipak mislimo da smo napravili velik korak u jezičnome testiranju hrvatskog jezika zahvaljujući upravo suradnji i izuzetnoj pomoći IC CSD/SJ.

4. JEZIČNO TESTIRANJE U HRVATSKOJ

Kao što smo već u uvodu naglasili, na području učenja/poučavanja hrvatskog jezika kao stranog/drugog još uvijek vlada nesustavnost, stihija i šarolikost koja se odražava i na području jezičnoga testiranja, na što se dosada upozoravali različiti autori (Požgaj Hadži, Smolić, 1998, 2000; Cvikić, 2005; Pasini, Juričić, 2005a, 2005b i dr.). Iako različite škole stranih jezika nude tečajeve hrvatskoga jezika (Croaticum – hrvatski za strance, Zagrebačka slavistička škola, Sveučilišna škola hrvatskoga jezika, Centar za strane jezike Vodnikova, Lin-Cro tečajevi hrvatskoga jezika, Mala škola hrvatskoga jezika Hrvatske matice iseljenika itd.), još uvijek ne postoji javno važeći obrazovni program *Hrvatski za strance* koji bi bio usklađen s *Okvirom*¹⁵ i koji bi bio osnova za standardizirano jezično testiranje hrvatskog jezika. Neki autori, npr. Cvikić (2005, str. 316) navode razloge takvoga stanja: “nedovoljan broj znanstvenih istraživanja, malobrojni stručnjaci koji se bave hrvatskim kao stranim jezikom, naročito sustavno, nedovoljan broj ispitanika koji bi omogućili precizna istraživanja i sl.”. Nažalost, među navedenim razlozima nema najvažnijega – sve dok ne bude centralne institucije koja će brinuti o hrvatskom jeziku kao stranom/drugom (na što upozoravamo već 15-ak godina) i dalje se neće znati tko, što i kako radi (svaka škola koja se bavi hrvatskim kao stranim/drugim jezikom zapravo je cjelina za sebe). Zato i do potrebnih podataka o jezičnome testiranju hrvatskoga u Hrvatskoj jednostavno nismo mogli doći. Na internetskim stranicama npr. Croaticuma (www.croaticum.ffzg.hr/hrv/testiranje/html) nalazi se podatak da on organizira i provodi testiranje poz-

¹⁵ Najviše su u tom smislu napravili u Croaticumu (Pasini, Juričić 2005a, 2005b); iako je program Croaticuma dobio propusnicu od Ministarstva, još uvijek nije u potpunosti usklađen sa CEF-om. I ostale škole individualno usklađuju svoje programe sa CEF-om. Međutim, zasada je sustavno usklađivanje programa hrvatskoga jezika na razini države deklarativnog karaktera.

navanja hrvatskoga jezika kao drugoga i stranoga i da se ta potvrda može koristiti za upis na visokoškolske ustanove u Republici Hrvatskoj, nostrifikaciju stranih diploma, zaposlenje, stjecanje državljanstva i druge potrebe. Uz formalne podatke o ispitu (gdje i kada se provodi ispit, koliko se naplaćuje, koliko točnih odgovora mora ostvariti kandidat da bi položio ispit itd.) nalazi se i podatak o 5 “ispitnih cjelina” (razumijevanje slušanoga i čitanoga teksta, gramatičkih struktura, pismeno i usmeno izražavanje). Od spomenutih cjelina jedino je obrazloženo usmeno izražavanje, za koje kandidat mora pripremiti jednu “blisku temu iz svakodnevnog života koju će ukratko izložiti (5 minuta) te nakon toga o njoj razgovarati s lektorom”. Nema nikakvih podataka o kojoj je razini riječ. Iako se na početku nabraja za koje se sve svrhe može koristiti potvrda Croaticuma, na kraju se kaže da ona kandidatu omogućuje pristup **samo** (istaknule autorice) razredbenim ispitima na visokoškolskim ustanovama u Republici Hrvatskoj. Još neobičniji i mogli bismo reći zabrinjavajući podatak našli smo na stranicama Centra za strane jezike u Vodnikovoj (www.vodnikova.hr/index.php?mod=certifikati), koji izdaje certifikate za engleski, njemački, talijanski i španjolski te provodi ispite za sudske tumače za različite jezike, među njima i za slovenski, i to za razinu C2. Ispiti za sudske tumače sastoje se od pismenoga dijela (“čitanja s razumijevanjem, upotrebe jezika, gdje se provjerava poznavanje gramatike i vokabulara, pisanja sastavka na zadanu temu i prijevoda”) te usmenoga dijela (“govorna produkcija: izlaganje u vezi ponuđene teme ili teksta i govorna interakcija: razgovor s ispitivačem u vezi izabrane teme”). Kakvi su zapravo testovi i tko provodi testiranje slovenskog jezika nismo mogli saznati.¹⁶ Nažalost o jezičnim testovima koje koriste različite škole ne možemo ništa reći, jer su oni “tajna” – po našem bi mišljenju testovi morali biti objavljeni u zbirkama testova ili bi model testa bar morao biti dostupan na internetu (kao što je praksa IC CSD/SJ).

5. KAKO DALJE

Godine 2005. Školska knjiga objavila je u dogovoru s Vijećem Evrope dokument *Okvir*; kojemu je cilj standardizirati područje učenja i poučavanja stranih jezika i koji je temelj za “izradu nastavnih planova za jezike, programskih smjernica, ispita, udžbenika i sl. u cijeloj Europi” (*Okvir*, 2005: 1). Na osnovi toga dokumenta trebalo bi napraviti javno važeći obrazovni program *Hrvatski za strance* koji bi imao tri glavna stupnja (temeljni, samostalni i iskusni korisnik) i tri međustupnja. Program bi određivao standarde znanja koje bi trebali postići korisnici koji žele dobiti javno važeći certifikat o znanju hrvatskoga jezika kao stranog/drugog (stupanj koji žele polagati biraju sami). Važan dio programa jest ispitni katalog koji određuje razine znanja hrvatskoga na pojedinom stupnju, ispitne

¹⁶ Zanimljiv podatak dobili smo od sudske prevoditeljice slovenskog jezika koja živi u Hrvatskoj i koja je u Ljubljani otkazala ispit iz slovenskog jezika na visokoj razini (C1) jer treba polagati razinu C2, i to u Centru za strane jezike u Vodnikovoj, na čijoj se mrežnoj stranici nalaze i rokovi za ispite.

ciljeve, dijelove i sadržaj ispita te mjerila za ocjenjivanje i vrednovanje. Program je dakle osnova za izradu standardiziranih testova za pojedini stupanj. Da bismo korisnicima olakšali pripreme za ispite, trebali bismo napraviti zbirke testova, kao što su već spomenute zbirke testova iz slovenskoga jezika na sve tri razine i banke zadataka, organizirati permanentno obrazovanje za autore budućih testova itd. Naglašavamo još jednom da je prvi korak osnivanje centra za hrvatski kao strani/drugi jezik, dakle centralne i temeljne institucije koja će pokrivati različite programe hrvatskoga kao stranog jezika: npr. Zagrebačku slavističku školu, Sveučilišnu ljetnu školu, različite tečajeve, ispitni centar, lektorate hrvatskoga u svijetu, izdavaštvo, savjetovanja za lektore itd. Ta bi institucija trebala dobiti ovlaštenje Vlade Republike Hrvatske za izdavanje javno važećih listina o znanju hrvatskoga jezika kao stranog/drugog – to znači da je samo ta potvrda priznata na razini države (ispit naravno mogu izvoditi i druge ustanove u Hrvatskoj koje su posebno ovlaštene od centra). Bilo bi dobro ugledati se na pozitivna iskustva Centra za slovenski kao drugi/strani jezik, a naročito na iskustva Ispitnoga centra slovenskog jezika, koji na tom području – kao što smo vidjeli – ima dugogodišnju tradiciju. Nadamo se da tu činjenicu neće zanemariti budući autori državnog sustava certificiranja hrvatskog jezika kao stranog/drugog – konačno, riječ je o srodnim i susjednim jezicima.

LITERATURA: vidi popis literature u inačici članka na engleskom jeziku.